

Rokaden

Rokaden er det eneste træk i skak, hvor man trækker to brikker i samme træk.

Sådan var det ikke oprindeligt.

Rokaden omtales i den første skakbog, der stadig er bevaret. Forfatteren af bogen, som udkom i 1497, var Luis Ramírez de Lucena, Spanien, (1465-1530).

I denne bog omtales rokaden som to træk: Først trækkes tårnet – dernæst kongen.

Til oprindelsen af rokaden skal vi tilbage til 1300-tallet.

Fra dette tidspunkt og frem til starten/midten af 1600-tallet udvikler rokaden sig til de nuværende regler.

Det starter med det såkaldte kongespring – hvor kongen én gang i partiet får lov til, at foretage følgende træk: (et springertræk eller et dobbelttræk), som er helt anderledes end den normale måde, som kongen bevæger sig på: nemlig et skridt i hver retning.

Der udvikler sig herefter mange måder, at foretage rokaden på.

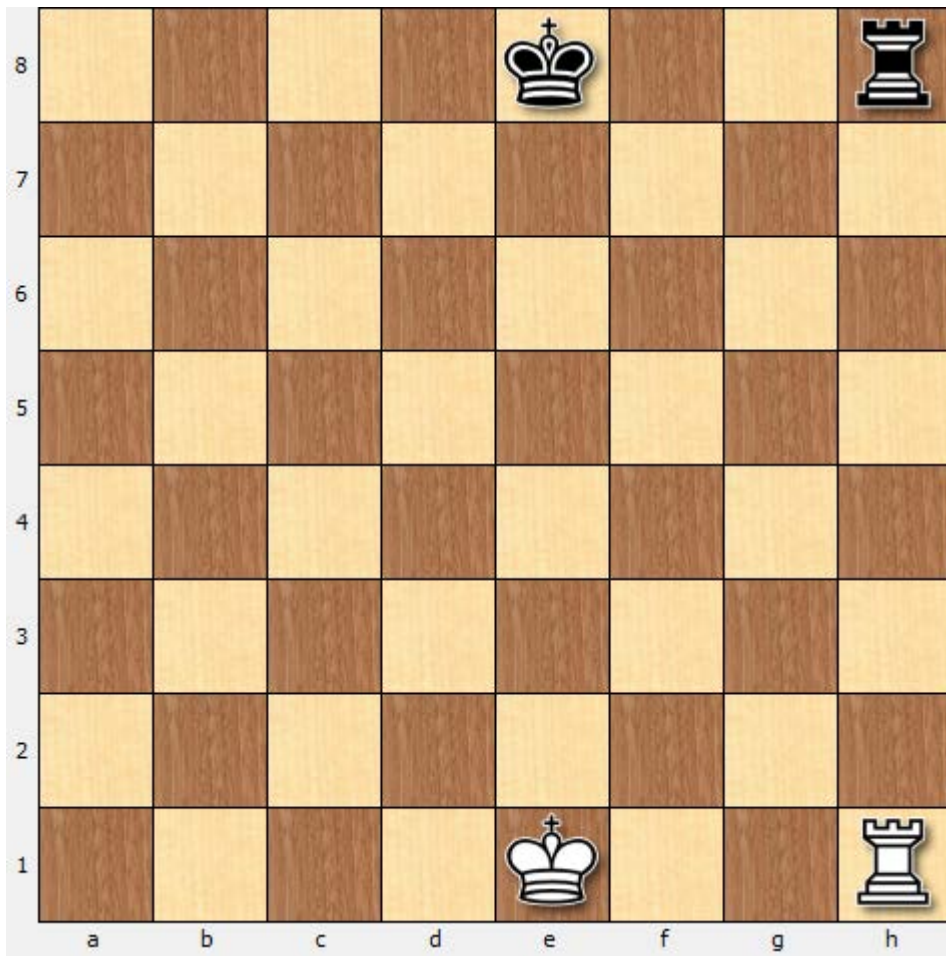
Hele denne udvikling varierer fra sted til sted i Europa og Nordafrika.

I 1525 får løberen og dronningen deres nuværende dynamiske bevægelsesmønstre.

Derved står kongen meget mere udsat i centrum. Det fremmer udviklingen af de nuværende rokaderegler.

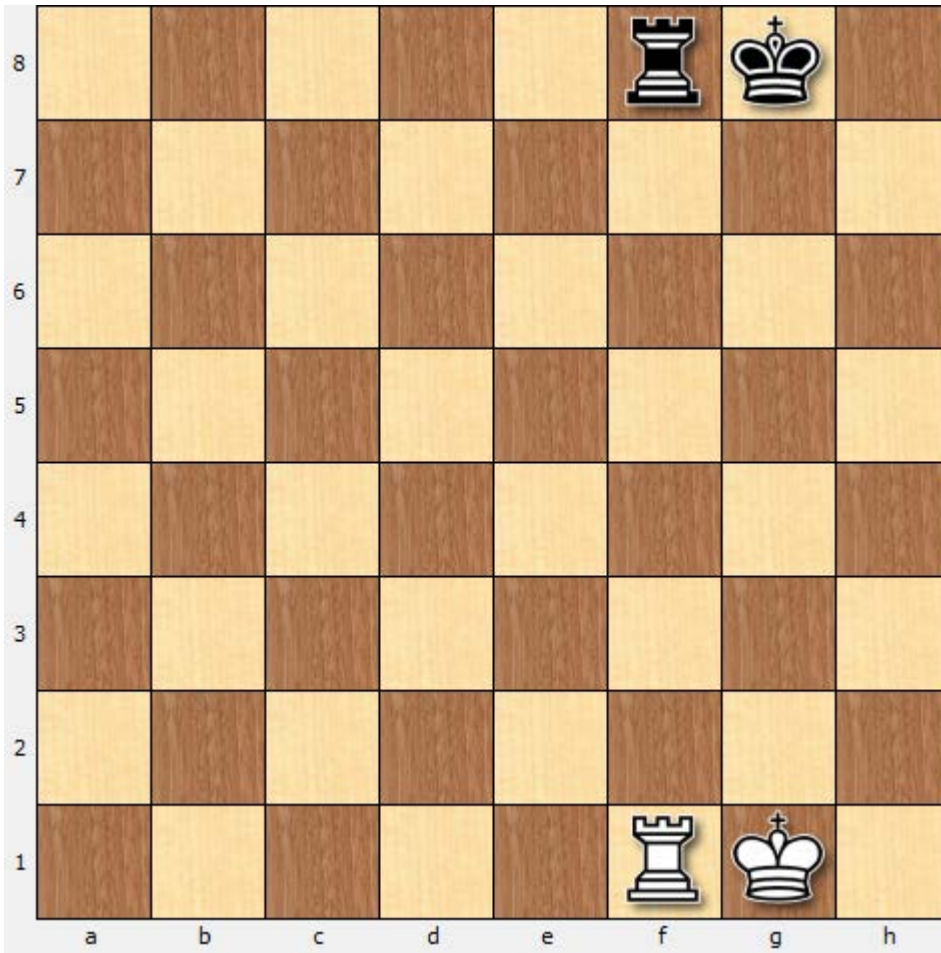
I rokade bringer man kongen i sikkerhed på følgende måde:

Der skelnes mellem **kort rokade** og **lang rokade**:

Før rokaden: Hvid: Ke1 Th1
Før rokaden: Sort: Ke8 Th8

Kort rokade:

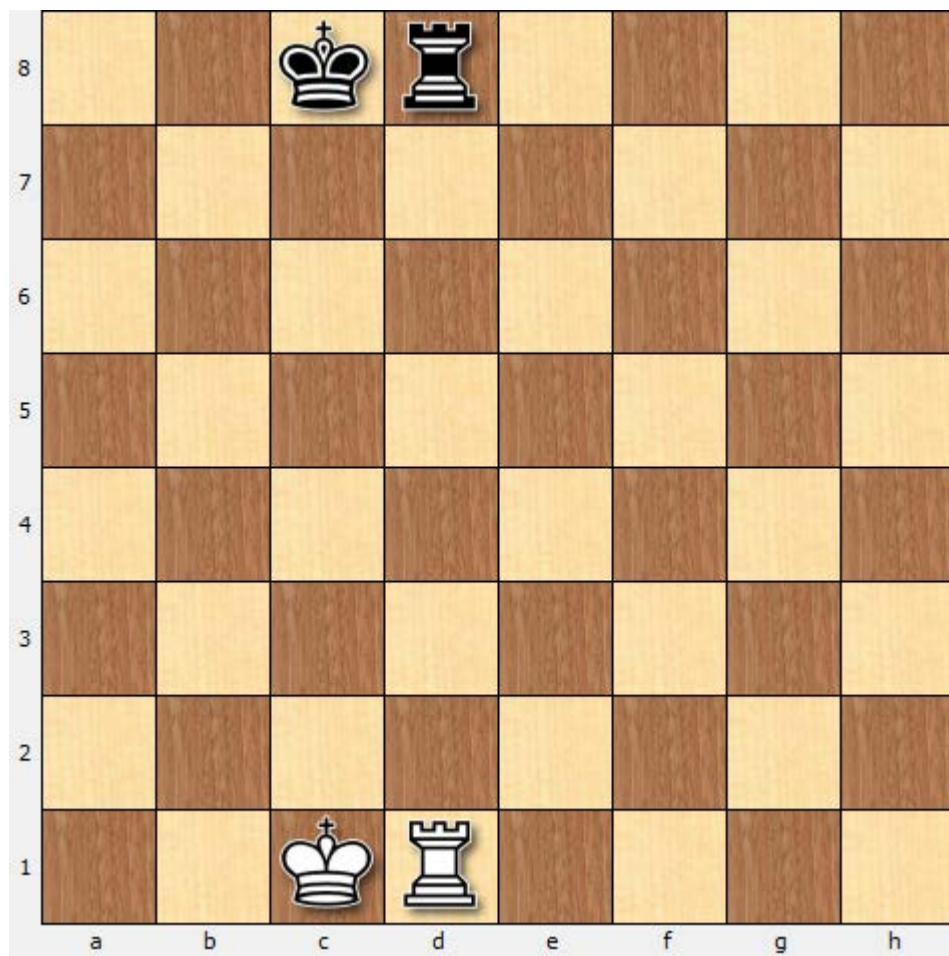

diagrammer:

Efter rokaden: Hvid: Kg1 Tf1

Efter rokaden: Sort: Kg8 Tf8

Lang rokade:

Efter rokaden: Hvid: Kc1 Td1

Efter rokaden: Sort: Kc8 Td8

Nærmere beskrivelse af rokaden: se de officielle regler – nedenunder fremhævet med **grønt**.

De nuværende regler (bortset fra en enkel regel – se senere) bliver endeligt fastlagt i 1620 (Frankrig) og i 1640 (England).

I Italien har man begrebet **fri rokade** i lang tid efter, at de nuværende regler er indført i Europa. I **fri rokade** trækker kongen til et hvilket som helst frit felt på spillerens 1. række og det kan tårnet også – altså trække til et hvilket som helst frit felt på spillerens 1. række.

Der gælder dog:

I den frie **korte rokade** skal tårnet placeres til venstre for kongen (gælder hvid) – og til højre for kongen (gælder sort).

I den frie **lange rokade** skal tårnet placeres til højre for kongen (gælder hvid) – og til venstre for

kongen (gælder sort).

Denne praksis i Italien (de italienske regler) varer ved indtil **september 1881**.

På noteringslisten står 0-0 for kort rokade og 0-0-0 for lang rokade.

0 (nul) er et tal.

I PGN-format står O-O for kort rokade og O-O-O for lang rokade.

O står for et stort O, som er et bogstav.

Noteringsformen for kort rokade blev opfundet af Johan Baptist Allgaier (1763-1823), Tyskland i 1811. Han angiver 0-0r (rechts) for kort rokade og 0-0l (links) for lang rokade. Uden begrundelse.

Noteringsformen for lang rokade 0-0-0 blev tilføjet af Aaron Alexandre (1765-1850), Tyskland i 1837.

Nullerne i noteringsformen står for antallet af felter, som tårnet flytter under rokaden.

To felter i den korte rokade. Tre felter i den lange rokade.

Hvordan er de nuværende officielle regler for rokaden:

Rokade: Dette er et træk med kongen og et af tårnene af samme farve på spillerens første række og regnes som et enkelt kongetræk.

Trækket udføres som følger:

Kongen flyttes fra sit udgangsfelt to felter hen imod tårnet på dettes udgangsfelt; derefter flyttes dette tårn til det felt som kongen lige har passeret.

Retten til rokade er mistet:

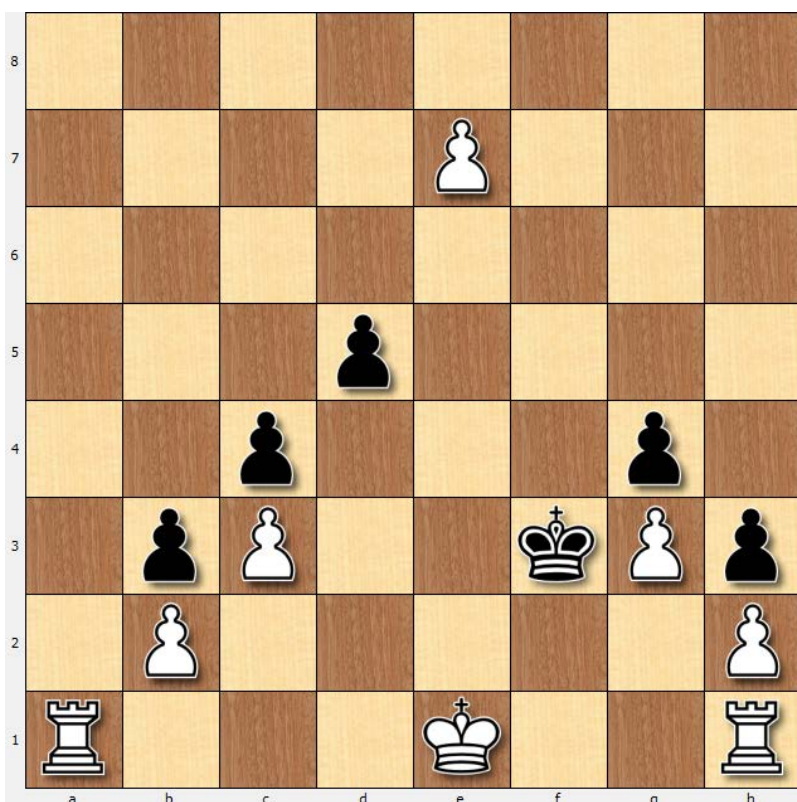
- 1. Hvis kongen allerede har været flyttet, eller**
- 2. med et tårn, som allerede har været flyttet.**

Rokaden er forhindret midlertidigt:

- 1. Hvis feltet som kongen står på, eller som den skal passere, eller som den skal flyttes til, er truet af en eller flere af modstanderens brikker.**
- 2. Hvis der er nogen brik mellem kongen og det tårn, der skal rokeres med.**

Bemærk udtrykket: på spillerens første række.

Reglerne før denne ændring, som kom i 1984, tillod **lodret rokering**. Det var igen den hollandske skakproblemist Tim Krabbé, der var på spil. Han offentliggjorde i Schaakbulletin i 1972 følgende skakopgave:

Hvid trækker først og sætter mat i 2 træk.

1. e8T (forvandling til tårn) - Kg2 2. 0-0-0-0-0-0#

De 6 nuller står for antallet af felter, som tårnet flytter under denne rokade.

Bemærk at alle betingelser for rokering er opfyldt ifølge de officielle rokaderegler markeret med **grønt ovenfor.**

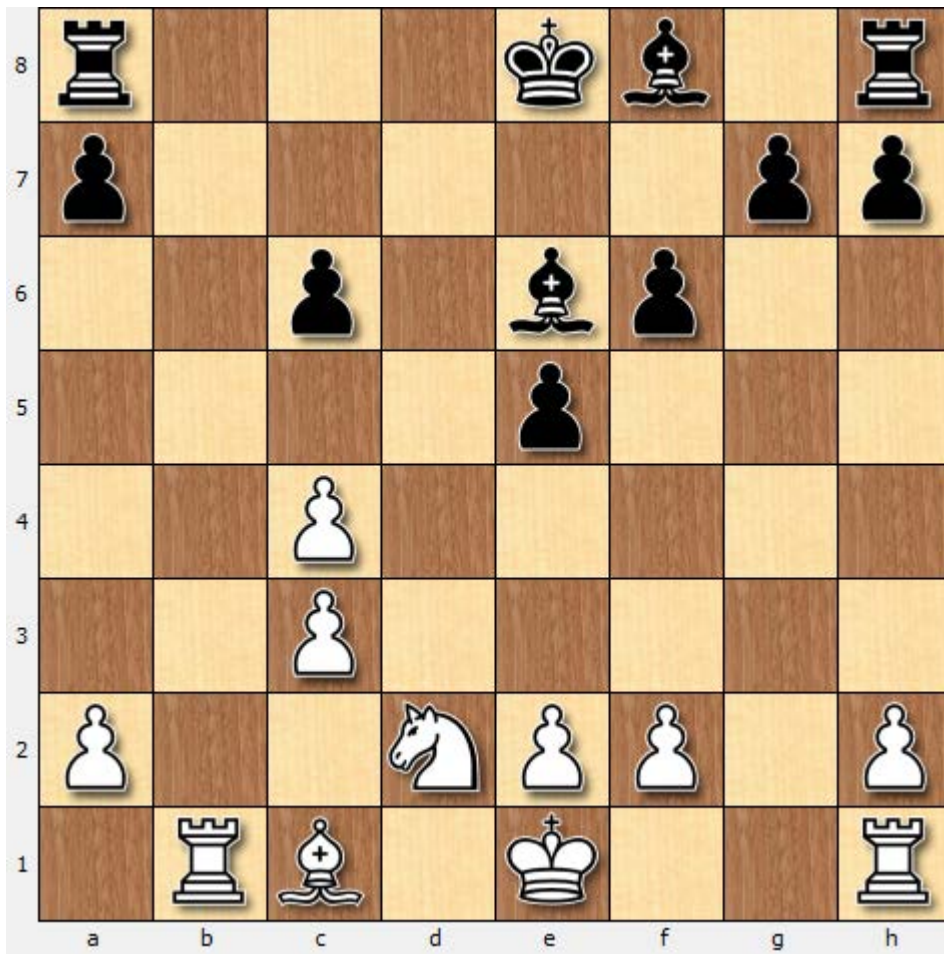
Tim Krabbé blev ved med at komponere opgaver med samme tema.

Til sidst blev FIDE så irriteret, så de tilføjede en ændring, der er markeret med **gult** ovenfor. Man kender ikke til mesterpartier, hvor lodret rokering forekommer. Det skyldes sikkert, at ingen har været klar over, at det har været tilladt.

Bemærk at trusler på tårnet ikke betyder noget for udførelsen af rokaden;

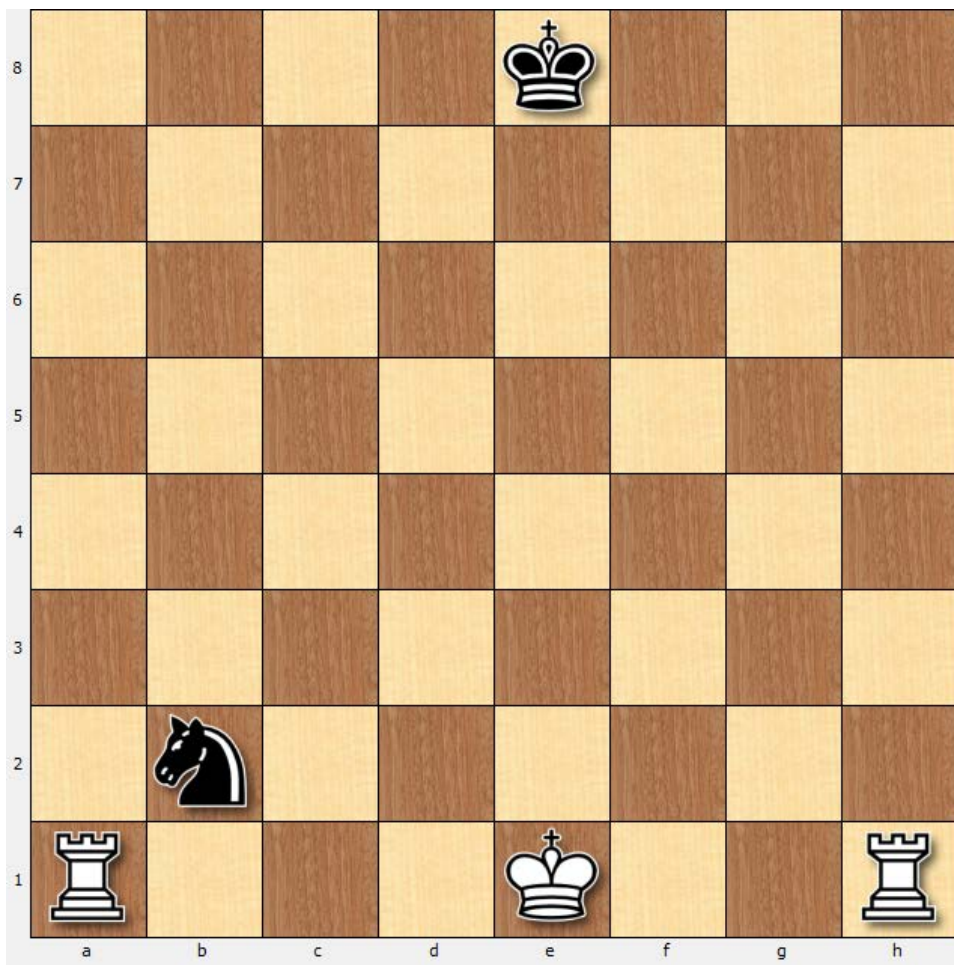
Hvis tårnet undervejs passerer truede felter, forhindrer det heller ikke rokaden.

Her kommer et berømt eksempel mellem Hvid: GM Yuri Averbakh, Rusland og Sort: IM Cecil Purdy, Australien.

Her trak sort 0-0-0. Averbakh protesterede til dommeren, som blot sagde: "Kun kongen" – Averbakh replicerede: "Kun kongen? Ikke tårnet?"

Det drejer sig om felterne b1 i hvids lange rokade og b8 i sorts lange rokade. Disse felter må gerne passeres af tårnet under rokaden.

Vi placerer nu en sort springer skiftevis på alle felter på hvids 2. række:

Det giver følgende resultat: 0-0 angiver, at kort rokade er tilladt – 0-0-0 angiver, at lang rokade er tilladt.

a2: 0-0

b2: 0-0

c2: Rokade er ikke tilladt

d2: 0-0-0

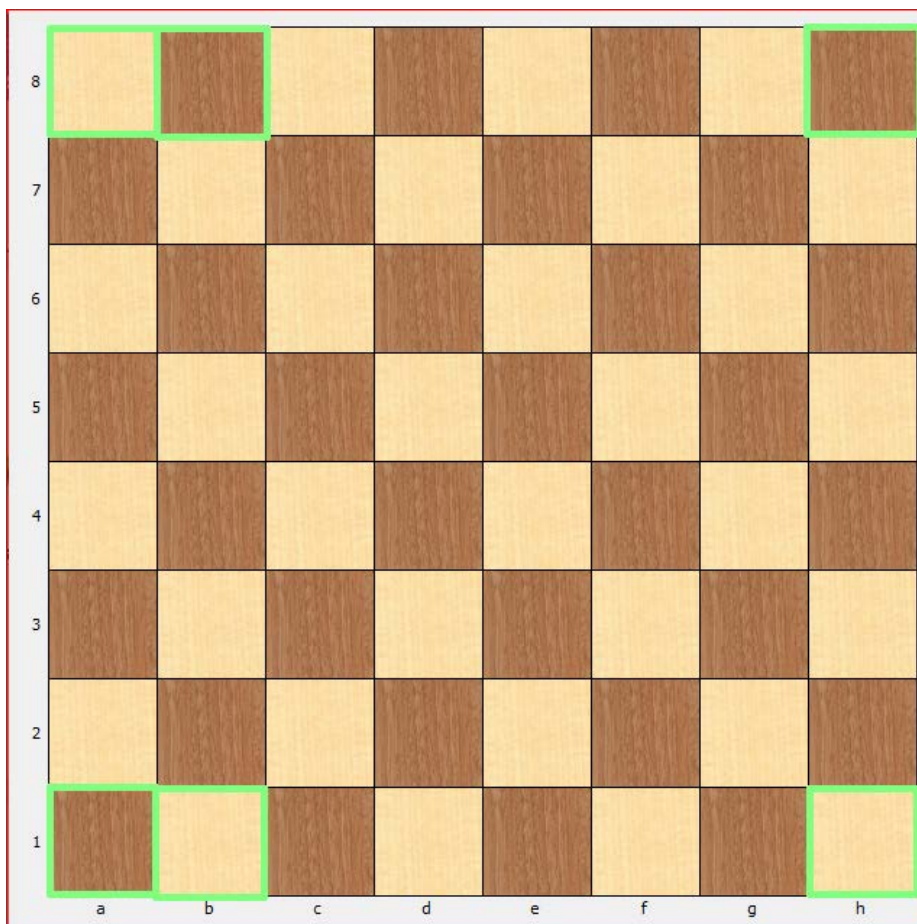
e2: Rokade er ikke tilladt

f2: 0-0

g2: Rokade er ikke tilladt

h2: 0-0-0

Det samme kan gøres med sort, hvor der står en hvid springer skiftevis på alle felter på 7. række.

Et hvidt tårn på a1 og h1 må gerne være truet og også gerne passere feltet b1 ved rokadetrækket.

Tilsvarende må et sort tårn på a8 og h8 gerne være truet og også gerne passere feltet b8 ved rokadetrækket.

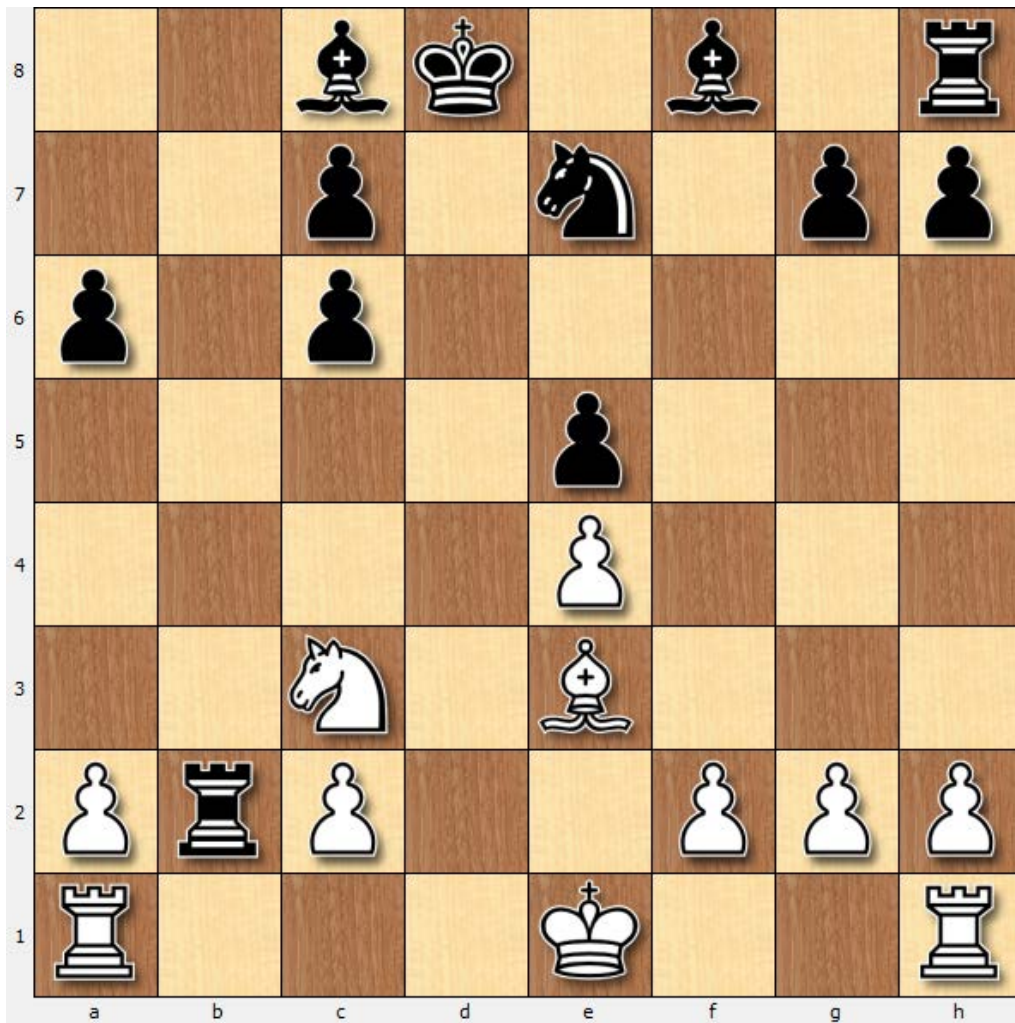
Husk det nu.

Rokaden kan også bruges som et angrebstræk.

Se nu følgende berømte parti:

Hvid: Feuer, Belgien og Sort: O'Kelly, Belgien

I det belgiske mesterskab i 1934:

Dette er positionen efter 12. – Kxd8

Nu fulgte det fantastiske træk: 13. 0-0-0+ med skak og angreb på det sorte tårn på b2.

Her kommer navnet på rokaden på udvalgte sprog:

- Dansk: rokade
- Hollandsk: rokade
- Engelsk: castling
- Finsk: tornitus
- Fransk: roque
- Tysk: Rochade
- Irsk: castling
- Italiensk: arrocco
- Norsk: rokade
- Latin: ???
- Persisk: ghal-eh
- Portugisisk: roque
- Russisk: rokiróvka

Spansk: enroque
Svensk: rochade
Arabisk: taedil wizariin

Næste artikel i Brikernes historie bliver om En Passant trækket.

Mange hilsener
Ove Rytter Jensen